

AKTUALITY A PERSONÁLIE – CURRENTS NEWS AND PERSONALS

Výročí sběratele a preparátora Ferdinanda Hradila (1870–1960)

V letošním roce si připomínáme dvě výročí významného regionálního sběratele a preparátora ptáků Ferdinanda Hradila. Ferdinand Hradil se narodil 14.1.1870 v Komárovicích u Kelče a zemřel 20.10.1960 v Kelči. Od jeho narození letos uplyne již 140 let a od jeho úmrtí 50 let. Většinu svého života prožil na zemědělské usedlosti, kde soukromě hospodařil. Pan Hradil byl velmi vitální i ve stáří a ještě v 80 letech svého věku podnikal pěší túry na blízký Kelčský Javorník, nejvyšší vrchol Hostýnských vrchů.

Ferdinand Hradil se zabýval sledováním, sběrem, lovem a preparováním ptáků po velkou část svého dlouhého života. Vždyť první preparáty z jeho sbírky mají dataci již na přelomu 19. a 20. století. Počáteční přírůstky jeho sbírky pochází ze severní části Beskyd a z Podbeskydí, protože od svých 20 let až do roku 1910 žil sběratel u svého bratra, katolického kněze, ve Fryčovicích u Frýdku. K doplnění spektra ptáků vyskytujících se v Evropě a v části Asie později získával preparáty koupí a zřejmě i výměnou za své preparáty u firmy W. Schlütter z Halle, do jejíhož katalogu si vpisoval i poznámky o ulovených a preparovaných ptácích. Většina preparovaných ptáků má lokalizaci tří hlavních působišť autora – tedy Komárovic u Kelče, Fryčovic a Kelče.

Sbírka obsahuje téměř úplný výčet tehdy se vyskytujících ptačích druhů v době hnízdění (chybí pouze lejsek malý, který se vyskytoval i v době Hradilova života asi vzácně a jeho zjistitelnost je velmi obtížná). Konečná instalační podoba sbírky je dost netradiční. Ptáci, a to i ti větší, jsou umístěni v dřevěných vzdychotěsných krabicích se zaskleným víkem připomínajícím entomologické krabice. Pouze velcí dravci (orli), čápi a velké druhy kurovitých (tetřev) jsou preparováni zvlášť. Tento způsob instalace ptačí sbírky je unikátní a pravděpodobně se s ním můžete setkat jen v muzeu ve Valašském Meziříčí. U každého druhu byly umístěny v krabicích i vejce, mnohdy úplné snůšky nalezené v přírodě. Postupem času však skořápky vajec podléhají zkáze a musí být ze sbírky vyřazovány. Je pozoruhodné, že jsme dosud nezjistili žádné poškození Hradilem preparovaných ptáků škůdci – to bylo zjištěno pouze u preparátů jím získaných odjinud. Tato skutečnost svědčí o velké pečlivosti preparátora. V muzeu zachovaná většinová část Hradilovy sbírky ptáků obsahuje 377 kusů ptáků od 209 ptačích druhů, které náleží k sedmnácti ptačím řádům. Existuje k ní také soupis – katalog preparovaných druhů ptáků s nálezovými okolnostmi i těch kusů, které se ve sbírce nezachovaly. V záznamové části katalogu jsou i údaje o ptácích preparovaných pro jiné zájemce (viz BOROVIČKA 1977). Z druhů vzácných, které se ve sbírce nezachovaly, jsou v katalogu uvedeny údaje například o bukači velkém u Kelče, strakapoudu bělohřbetém z Rajnochovic nebo o samici tetřívka obecného z Horních Těšic-Nihlova.

Součástí sběratelské činnosti Ferdinanda Hradila bylo také vytváření průřezové entomologické sbírky o druzích vyskytujících se v okolí Kelče a Fryčovic. Hradil tehdy sám sbíral běžné brouky a motýly v okolí svého bydliště a doplňoval nákupy a výměnami chybějící druhy do předchystaným systémem (tehdy běžný systém budování sbírky – připomíná filatelii, kdy sběratel doplňuje druhy podle katalogu). Nadto ještě budoval sbírku exotických motýlů, které nakupoval na již tehdy probíhajících burzách s exotickými přírodninami (většina této sbírky exotických motýlů byla v minulosti převedena do Slezského zemského muzea v Opavě). Byl zřejmě v kontaktu s firmou Edmunda Reittera, od něhož měl také materiál (TESAŘ 1963). Celkem se zachovalo několik desítek krabic s hmyzem, který však bohužel vesměs není lokalizovaný, čili pro dnešní vědu nepoužitelný. Sbírka však obsahuje i lokalizované kusy – šlo o druhy, které byly již v době života sběratele vzácné. Takto máme ve sbírce Muzea regionu Valašsko např. jasoně červenookého ze Štramberka z roku 1905 (vymřel zde pak ve 30. letech 20. století).

Zachovala se také část netradičního herbáře – tlustý sešit s ručně číslovanými stranami 1 až 100 a na každé straně je nalepena vyřezaná rostlina. Původně měl mít tento herbář několik set

položek (ANONYMUS 1958). Dnes slouží jeho pozůstatek jako ukázka flóry v okolí Kelče, a to nejen planě rostoucích druhů, ale i pěstovaných okrasných rostlin a léčivek.

Povědomí o sběrateli a jeho sbírce nebylo v době jeho života široké – sbírka byla částečně vystavena na výstavě Pobečví v Hranicích na Moravě v roce 1927, kde dostal Hradil čestné uznání a medaili za preparaci. Zmínky o ní se asi občas objevily v regionálním tisku. Koncem 50. let minulého století byla část sbírky – pernatí dravci – vystavena v nově otevřené expozici Krajinického muzea v Kelči. (ANONYMUS 1958). Ferdinand Hradil byl jmenován i čestným členem vlastivědného kroužku při tomto muzeu. Byl také spolupracovníkem tehdejšího Okresního muzea ve Valašském Meziříčí. Širší propagace sbírky započala až se získáním velké části sbírky do muzea ve Valašském Meziříčí v roce 1963 (cizokrajné druhy byly odkoupeny Slezským muzeem v Opavě, několik krabic sbírky patrně zůstaly u příbuzných sběratele). Dílčí části sbírky byly součástí několika muzejních výstav s přírodovědnou tematikou. Větší část sbírky uložená v depozitářích muzea byla prezentována veřejnosti v roce 1993 na samostatné výstavě v zámku Kinských ve Valašské Meziříčí, která měla reprízu v roce 1994 na zámku ve Vsetíně. Návštěvníci výstavy v obou městech tak mohli obdivovat nejen barevnou krásu opeřenců, ale také preparátorské mistrovství tvůrce sbírky.

Děkuji kolegům Janě Tkačíkové za charakteristiku herbáře a Lukáši Spitzerovi za popis entomologické sbírky Ferdinanda Hradila.

Literatura

- ANONYMUS (1958): Hradilova sbírka v Kelči. *Zprávy Krajs. Vlastivěd. Ústavu v Gottwaldově*, č. 3–4, roč. 1958: 94.
- BOROVÍČKA J. (1977): Deník sběratele Ferdinanda Hradila. *Zprávy MOS*, 19: 9–13.
- PAVELKA K. (1995): Ferdinand Hradil a jeho sbírka ptáků, ke 125. výročí narození sběratele. *Zpravodaj OVM Vsetín*, 1995: 42–44.
- PAVELKA K. (2005): Sběratel Ferdinand Hradil (1870–1960). *Valašsko – vlastivědná revue*, 2005/1: 39.
- TESAŘ Z. (1963): Příspěvek k poznání ptactva Severomoravského kraje. *Acta musei Silesiae*, serie A, XII–1963.

Karel PAVELKA

Muzeum regionu Valašsko, Zámecká 3, 757 01 Valašské Meziříčí; e-mail: k.pavelka@muzeumvalassko.cz